

UDK: 911.373:502/504(497.11)
DOI: 10.5937/LSPUPNXI_26063V
Pregledni naučni rad

KONFLIKTI IZMEĐU ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE I RAZVOJNIH PRIORITETA U RURALNOM PROSTORU OPŠTINE OBRENOVAC

Jovana Vićentić¹

Apstrakt: Ruralni prostor opštine Obrenovac predstavlja kontaktu zonu između periurbanog širenja Beograda i strateški značajnih energetske i infrastrukturnih sistema, zbog čega se u njemu intenzivno ispoljavaju prostorno-funkcionalni konflikti između razvojnih prioriteta i zahteva zaštite životne sredine. Rad analizira dominantne oblike konflikata u ruralnim naseljima opštine Obrenovac, sa posebnim fokusom na: (1) uticaje energetskog kompleksa „Nikola Tesla“ na kvalitet vazduha, voda i zemljišta, (2) urbanizacione procese i prenamenu poljoprivrednog zemljišta u kontaktnoj zoni grada, (3) probleme upravljanja otpadom u ekološki osetljivim priobalnim i dolinskim prostorima, kao i (4) konflikt prostorne ekspanzije sa prirodnim rizicima, pre svega poplavama i klizištima. Istraživanje je zasnovano na analizi relevantne naučne i stručne literature, prostorno-planske dokumentacije i sintezi odabranih prostornih pokazatelja. Rezultati ukazuju da su konflikti najizraženiji u dolinskim i priobalnim delovima opštine, gde se preklapaju poljoprivredne površine, naselja, infrastrukturni koridori i industrijski kapaciteti, što proizvodi kumulativne pritiske na ključne komponente životne sredine. Značaj rada ogleda se u sistematizaciji konfliktnih žarišta i ukazivanju na potrebu preciznije prostorne diferencijacije mera zaštite u okviru planiranja ruralnog razvoja.

Ključne reči: ruralni prostor; prostorni konflikti; zaštita životne sredine; razvojni prioriteti; prostorno planiranje; opština Obrenovac

CONFLICTS BETWEEN ENVIRONMENTAL PROTECTION AND DEVELOPMENT PRIORITIES IN THE RURAL AREA OF THE MUNICIPALITY OF OBRENOVAC

Abstract: The rural area of the Municipality of Obrenovac represents a contact zone between the peri-urban expansion of Belgrade and strategically important energy and infrastructure systems, resulting in pronounced spatial-functional conflicts between development priorities and environmental protection requirements. This paper examines the dominant forms of conflict affecting rural settlements in Obrenovac, with particular emphasis on: (1) environmental pressures associated with the “Nikola Tesla” thermal power complex, including impacts on air, water, and soil quality; (2) urbanization processes and the conversion of agricultural land in the urban fringe; (3) waste management deficiencies in environmentally sensitive riverine and valley areas; and (4) conflicts between spatial expansion and natural hazards, primarily floods and landslides. The research is based on the analysis of relevant scientific and professional literature, spatial planning documentation,

¹ Univerzitet u Beogradu, Geografski Fakultet, Studentski trg 3/3, Beograd,
jovanavicentic47@gmail.com, ORCID broj: 009-0005-0472-5919

and the synthesis of selected spatial indicators. The findings indicate that conflicts are most pronounced in valley and riverine zones, where agricultural land, settlements, transport corridors, and industrial facilities spatially overlap, generating cumulative environmental pressures. The contribution of this study lies in the systematic identification of conflict hotspots and in emphasizing the need for spatially differentiated environmental measures within rural development planning.

Keywords: rural areas; spatial conflicts; environmental protection; development priorities; spatial planning; Municipality of Obrenovac

UVOD

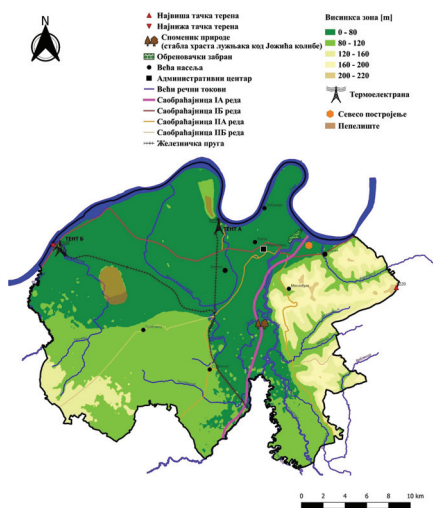
Ruralni prostor se u savremenim geografskim i planerskim pristupima ne posmatra kao homogena teritorijalna kategorija, već kao dinamičan i višefunkcionalan sistem u kome se prepliću proizvodne, rezidencijalne, infrastrukturne i ekološke funkcije (Lukić, 2012). Njegove razvojne karakteristike zavise od geografskog položaja, prirodno-resursne osnove i stepena integrisanosti u šire urbane sisteme, pri čemu se ruralnost definiše u odnosu na konkretni prostorni i društveni kontekst (Petrović, 2010). U zoni uticaja velikih gradova dolazi do intenzivnih funkcionalnih transformacija i preklapanja sektorskih interesa, što generiše prostorne konflikte između razvojnih prioriteta i zahteva zaštite životne sredine. Opština Obrenovac predstavlja karakterističan primer takvog prostora. Smeštena u jugozapadnom delu administrativnog područja Beograda, prostire se na oko 410 km² i obuhvata urbano jezgro i više ruralnih naselja raspoređenih pretežno u aluvijalnim ravnima Save, Kolubare i Tamnave. Prema Popisu stanovništva iz 2022. godine, opština ima 68.882 stanovnika (Republički zavod za statistiku, 2024). Prostorna diferencijacija između gradskog i seoskog dela, uz jačanje funkcionalnih veza sa Beogradom, ukazuje na izražene procese periurbanizacije. Prirodno-geografski okvir dodatno usložnjava razvojne procese. Plodne aluvijalne ravni predstavljaju značajan poljoprivredni resurs, ali su istovremeno izložene poplavama i visokom nivou podzemnih voda (Dragićević i Karić, 2004), dok su istočni, brežuljkasti delovi podložni eroziji i klizištima. Istovremeno, u zapadnom delu opštine koncentrisan je energetska kompleks Termoelektrana „Nikola Tesla“, od nacionalnog značaja (Marković i Pavlović, 1995). Prostorna bliskost energetske kapaciteta, poljoprivrednih površina i naselja stvara konflikt između strateških razvojnih funkcija i očuvanja kvaliteta vazduha, zemljišta i voda.

U kontaktnoj zoni sa Beogradom prisutni su procesi prenamene poljoprivrednog zemljišta u građevinsko, što dovodi do trajnog gubitka obradivih površina i „zaptivanja“ zemljišta (European Environment Agency, 2019). Intenzivna poljoprivreda dodatno doprinosi difuznom zagađenju voda nitratima (Vuković i dr., 2018), dok problemi upravljanja otpadom u pojedinim ruralnim naseljima ukazuju na komunalnu dimenziju konflikta (Ministarstvo zaštite životne sredine, 2020; Pešević, 2022). Ovi procesi mogu se sagledati kroz koncept održivog razvoja (United Nations, 1987), pri čemu prostorno planiranje ima ključnu ulogu u usklađivanju razvojnih i ekoloških ciljeva (Drobnjaković, 2019). Polazeći od navedenog, cilj rada jeste identifikacija i sistematizacija ključnih konflikata između zaštite životne sredine i razvojnih prioriteta u ruralnom prostoru opštine Obrenovac, sa posebnim osvrtom na njihovu prostornu raspodelu i intenzitet. Istraživanje je zasnovano na analizi relevantne literature, prostorno-planske dokumentacije i odabranih prostornih pokazatelja. Konflikti su identifikovani analizom preklapanja razvojnih funkcija i ekoloških komponenti pod pritiskom, čime se ukazuje na njihov strukturni karakter u okviru periurbanizacijskih transformacija.

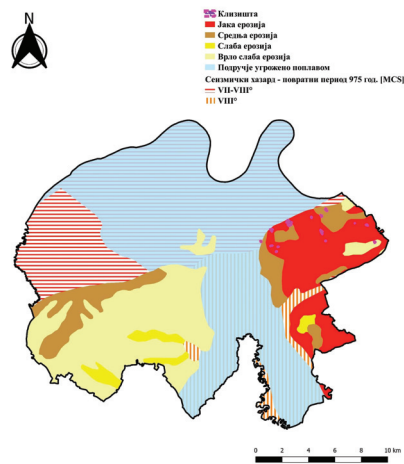
PROSTORNI OKVIR I DIFERENCIJACIJA KONFLIKATA U OPŠTINI OBRENOVAC

Prostorna organizacija razvojnih funkcija i prirodnih sistema u opštini Obrenovac pokazuje izraženu teritorijalnu neujednačenost, što predstavlja osnovu za diferenciranu pojavu konflikata između zaštite životne sredine i razvojnih prioriteta. U savremenim geografskim pristupima, prostorni konflikti se tumače kao posledica preklapanja nekompatibilnih funkcija prostora i nedovoljne integracije sektorskih politika u okviru planiranja (Lješević, 2010; Drobñaković, 2019). U tom smislu, analiza morfoloških karakteristika, hidrografske mreže, saobraćajne infrastrukture i lokacije energetskih objekata (Slika 1) ukazuje da su ključni razvojni faktori u Obrenovcu koncentrisani upravo u zonama koje su istovremeno prirodno osetljive ili geomorfološki nestabilne (Dragičević & Karić, 2004). Ovakva prostorna konfiguracija stvara uslove za kumulativne pritiske i višestruka preklapanja funkcija prostora.

Zapadni i severozapadni deo opštine predstavlja dominantnu zonu industrijsko-energetskog uticaja. U ovom prostoru locirani su kompleksi Termoelektrane „Nikola Tesla“, čiji značaj prevazilazi lokalni okvir i ima nacionalnu stratešku dimenziju (Marković & Pavlović, 1995). Međutim, kako ističu Dragičević i Karić (2004), prostorna bliskost energetskih kapaciteta i naseljske mreže uslovljava direktno preklapanje industrijske, agrarne i rezidencijalne funkcije prostora. Emisije zagađujućih materija i potencijalni uticaji na zemljište i vodotokove predstavljaju tipičan primer konflikta između ekonomskog prioriteta i zaštite životne sredine, što potvrđuju i podaci nacionalnog monitoringa kvaliteta vazduha (Agencija za zaštitu životne sredine, 2024). Centralni i severni delovi teritorije, obuhvaćeni dolinskim ravnama Save i Kolubare, predstavljaju drugu izrazitu konfliktu zonu.

Slika 1. Prostorna distribucija razvojnih funkcija i ekoloških pritisaka u opštini Obrenovac (prilagođeno prema European Environment Agency, 2016)

Slika 2. Prostorna raspodela prirodnih hazarda i zona povećanog rizika u opštini Obrenovac (prilagođeno prema European Environment Agency, 2016)

Prema geomorfološkim analizama (Dragičević, 2004), ove ravni karakterišu plodna aluvijalna zemljišta, ali i izražena izloženost poplavama. Podaci Republičkog hidrometeorološkog zavoda (2014) ukazuju na intenzitet poplavnog talasa iz 2014. godine, koji je jasno pokazao ranjivost ovog prostora. Istovremeno, prema statističkim podacima o korišćenju zemljišta (Republički zavod za statistiku, 2022), upravo su u tim zonama koncentrisane značajne poljoprivredne površine. Preklapanje proizvodne funkcije, naselja i poplavnih zona generiše višeslojni konflikt između bezbednosti, ekonomije i zaštite prirodnih sistema. Kontaktna zona prema Beogradu predstavlja treći segment diferencijacije konflikata. Procesi prenamene poljoprivrednog zemljišta u građevinsko zemljište deo su šire periurbane dinamike, karakteristične za zone urbanog širenja (Woods, 2005; Eurostat, 2018). Ovakva transformacija dovodi do fragmentacije agrarne strukture i trajnog gubitka funkcije zemljišta, odnosno procesa „zaptivanja“ prostora (European Environment Agency, 2019). U kontekstu Obrenovca, ovaj proces dodatno komplikuje planiranje ruralnog razvoja i dovodi do sukoba između stambeno-infrastrukturnog širenja i očuvanja agrarne osnove prostora. Istočni, brežuljkasti deo opštine karakterišu geomorfološka ograničenja u vidu erozije i klizišta. Prema Jovanović i Petrović (2015), geološka i hidrogeološka struktura ovog prostora čini ga podložnim destabilizacionim procesima. Slika 2 prikazuje prostornu distribuciju prirodnih hazarda, uključujući zone jake i srednje erozije, kao i registrovana klizišta. U takvim uslovima, svako intenziviranje izgradnje može povećati stepen rizika, čime se konflikt ne ispoljava primarno između industrije i zaštite, već između razvojnih ambicija i prirodnih ograničenja prostora. Sagledano u celini, prostorni raspored energetske kapaciteta, naselja i saobraćajnih pravaca (Slika 1), u kombinaciji sa distribucijom poplavnih zona, erozije i klizišta (Slika 2), potvrđuje da su konflikti u opštini Obrenovac izrazito teritorijalno diferencirani. Njihova pojava nije rezultat izolovanih sektorskih aktivnosti, već proizilazi iz sistemskog preklapanja razvojnih funkcija i prirodnih ograničenja u prostoru. U dolinskim ravnima Save i Kolubare konflikti se formiraju kao posledica istovremenog prisustva plodnog zemljišta, gustine naseljske mreže, infrastrukturnih koridora i povećane izloženosti poplavnim rizicima. U zapadnom delu opštine dominantan je industrijsko-energetski obrazac konflikta, gde se strateška funkcija proizvodnje električne energije prostorno prepliće sa agrarnom i rezidencijalnom funkcijom. Nasuprot tome, u istočnim brežuljkastim delovima, konflikt poprima oblik ograničenja razvoja usled geomorfološke nestabilnosti i povećane erozije.

Takva prostorna struktura ukazuje da konflikti u Obrenovcu nisu homogenog intenziteta niti jedinstvenog porekla, već predstavljaju slojevitou kombinaciju industrijskih, urbanizacionih, agrarnih i prirodno-hazardnih faktora. Ovaj obrazac odgovara modelu konflikata tipičnom za periurbane ruralne prostore, u kojima se procesi urbanog širenja, infrastrukturnog razvoja i sektorske specijalizacije prostora odvijaju paralelno sa prisustvom ekološki osetljivih sistema (Lješević, 2010; Drobnjaković, 2019). U takvim uslovima, intenzitet konflikta zavisi od stepena funkcionalnog preklapanja i kapaciteta prirodnog sistema da apsorbuje razvojne pritiske. Iz navedenog proizilazi da planiranje ruralnog prostora opštine Obrenovac ne može biti uniformno, već mora počivati na principu prostorne diferencijacije i zoniranja, uz jasno definisanje režima korišćenja zemljišta u skladu sa prirodnim ograničenjima i stepenom ekološke osetljivosti pojedinih delova teritorije. Integrirani pristup, koji podrazumeva usklađivanje energetske, urbanističke, agrarne i ekološke politike, predstavlja ključni preduslov za smanjenje konfliktnih pritisaka i dugoročno stabilno upravljanje prostorom.

SEKTORSKA TIPOLOGIJA KONFLIKATA

Analiza ključnih konflikata u ruralnom prostoru opštine Obrenovac zasniva se na sagledavanju odnosa između dominantnih razvojnih sektora i komponenti životne sredine koje su pod njihovim uticajem. U tom kontekstu, akcenat je stavljen na četiri međusobno povezana segmenta: energetske sektor, procese urbanizacije i transformacije zemljišta, komunalnu infrastrukturu i upravljanje otpadom, kao i prostorni razvoj u uslovima prirodnih hazarda. Ovakav pristup omogućava da se konflikti ne posmatraju izolovano, već kao deo šireg sistema odnosa između ekonomskih prioriteta i kapaciteta prostora da apsorbira razvojne pritiske (Lješević, 2010; Drobniaković, 2019).

Energetski sektor predstavlja najizraženiji i strukturno najznačajniji izvor konflikata u opštini Obrenovac. Kompleks Termoelektrana „Nikola Tesla“ ima nacionalni strateški značaj u proizvodnji električne energije (Marković & Pavlović, 1995), ali njegova prostorna koncentracija u blizini ruralnih naselja i poljoprivrednih površina generiše dugoročne pritiske na kvalitet vazduha, zemljišta i vodnih resursa. Podaci nacionalnog monitoringa kvaliteta vazduha ukazuju na povremene povišene koncentracije suspendovanih čestica u širem obrenovačkom regionu (Agencija za zaštitu životne sredine, 2024), dok geomorfološke i klimatske karakteristike područja utiču na disperziju zagađujućih materija prema okolnim naseljima (Dragičević & Karić, 2004). Ovaj konflikt ima izražen sistemski karakter, jer proizilazi iz trajne funkcionalne nadređenosti energetskeg sektora u odnosu na agrarnu i rezidencijalnu funkciju prostora. Paralelno sa energetskeim pritiscima, u kontaktnoj zoni sa Beogradom odvijaju se intenzivni procesi urbanizacije i prenamene poljoprivrednog zemljišta. Ovi procesi deo su šire periurbane dinamike karakteristične za zone urbanog širenja (Woods, 2005; Eurostat, 2018), pri čemu dolazi do fragmentacije agrarne strukture i trajnog gubitka funkcije zemljišta kroz njegovo „zaptivanje“ izgradnjom (European Environment Agency, 2019). U obrenovačkom kontekstu, konflikt se ne ogleda samo u smanjenju obradivih površina, već i u promeni funkcionalnog identiteta ruralnog prostora, koji postepeno gubi proizvodnu osnovu i poprima tranziciona obeležja između sela i grada. Takva transformacija dugoročno utiče na održivost lokalne ekonomije i stabilnost prostorne strukture.

Komunalna infrastruktura predstavlja dodatni sloj konflikata, naročito u segmentu upravljanja otpadom. Strategija upravljanja otpadom Republike Srbije (Ministarstvo zaštite životne sredine, 2020) prepoznaje izazove organizacije sistema prikupljanja otpada u ruralnim sredinama, dok se u praksi pojavljuju problemi nelegalnog odlaganja otpada u ekološki osetljivim zonama. U dolinskim i priobalnim delovima opštine, formiranje divljih deponija dodatno opterećuje zemljište i vodotokove, čime se pojačava konflikt između funkcionalnih potreba stanovništva i očuvanja prirodnih sistema. Ovaj tip konflikata ima institucionalnu dimenziju i ukazuje na značaj efikasnog upravljanja i kontrole prostora. Poseban tip konflikata odnosi se na prostorni razvoj u uslovima izraženih prirodnih hazarda. Poplave iz 2014. godine (Republički hidrometeorološki zavod, 2014) jasno su pokazale ranjivost dolinskih zona Save i Kolubare, dok su istočni brežuljkasti delovi opštine podložni eroziji i klizištima (Jovanović & Petrović, 2015). Izgradnja i širenje naselja u rizičnim zonama dovodi do konflikata između kratkoročnih razvojnih interesa i dugoročne bezbednosti stanovništva. Ovaj konflikt ima preventivni karakter i zahteva integraciju procene rizika u proces prostornog planiranja.

U cilju sistematizacije identifikovanih sektorskih konflikata izvršena je kvalitativna procena njihovog intenziteta, zasnovana na kombinaciji sledećih kriterijuma: prostorna koncentracija razvojne aktivnosti, obim zahvaćenog prostora, vrsta i osetljivost ekološke komponente pod pritiskom, kao i potencijal dugoročne degradacije ili rizika po stanovništvo. Procena je izvršena uz oslanjanje na relevantnu literaturu i dostupne izveštaje o stanju životne sredine (Dragičević & Karić, 2004; Republički hidrometeorološki zavod, 2014; Agencija za zaštitu životne sredine, 2024). Rezultati analize prikazani su u Tabeli 1.

Konflikti između zaštite životne sredine i razvojnih prioriteta u ruralnom prostoru opštine Obrenovac

Tabela 1. Sektorska tipologija i procena intenziteta konflikata u ruralnom prostoru opštine Obrenovac

Razvojni sektor	Komponenta životne sredine pod pritiskom	Prostorna manifestacija	Tip konflikta	Procena intenziteta
Energetika (Termoelektrana „Nikola Tesla“)	Vazduh, zemljište, podzemne i površinske vode	Zapadni i severozapadni deo opštine; ruralna naselja u zoni uticaja	Industrijsko-ekološki konflikt	Visok
Urbanizacija i širenje stambenih zona	Poljoprivredno zemljište, prostorna struktura naselja	Kontaktna zona prema Beogradu i prigradska sela	Periurbani funkcionalni konflikt	Srednji do visok
Infrastrukturni razvoj i saobraćaj	Kvalitet vazduha, fragmentacija prostora	Saobraćajni koridori i prilazne zone	Infrastrukturno-prostorni konflikt	Srednji
Upravljanje otpadom	Zemljište, površinske vode, priobalni ekosistemi	Priobalne i dolinske zone Save, Kolubare i Tamnave	Komunalno-ekološki konflikt	Srednji
Prostorna ekspanzija u rizičnim zonama	Bezbednost stanovništva, stabilnost terena	Plavne zone Save i Kolubare; brežuljkasti istočni deo opštine	Razvojno-hazardni konflikt	Visok

Izvor: Autor, na osnovu Dragičević & Karić (2004), Republičkog hidrometeorološkog zavoda (2014), Agencije za zaštitu životne sredine (2024) i sopstvene analize.

Navedeni rezultati ukazuju da se konflikti u ruralnom prostoru opštine Obrenovac razlikuju ne samo po sektorskom poreklu, već i po intenzitetu i prostornom obuhvatu. Najviši stepen konfliktnosti uočen je u domenu energetike i razvoja u rizičnim zonama, što je posledica njihove trajne prostorne koncentracije i potencijalno dugoročnih posledica po životnu sredinu i bezbednost stanovništva. U oba slučaja, reč je o konfliktima koji prevazilaze lokalni značaj i imaju širi društveni i ekonomski kontekst. Konflikti srednjeg intenziteta, poput urbanizacije i komunalnih pritisaka, iako prostorno fragmentisani, imaju tendenciju progresivnog širenja usled jačanja funkcionalnih veza sa Beogradom i rasta infrastrukturnih zahteva. Njihova specifičnost ogleda se u kumulativnom efektu — pojedinačni zahvati mogu delovati ograničeno, ali njihovo dugoročno sabiranje menja strukturu ruralnog prostora i smanjuje njegovu ekološku otpornost. Ovakva dinamika potvrđuje da konflikti u Obrenovcu nisu statični, već razvojni uslovljeni procesi.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Rezultati sprovedene analize ukazuju da konflikti između zaštite životne sredine i razvojnih prioriteta u ruralnom prostoru opštine Obrenovac imaju izražen strukturni karakter i da proizilaze iz trajnog preklapanja razvojnih funkcija i prirodnih ograničenja prostora. Njihova teritorijalna diferencijacija potvrđuje da se intenzitet i tip konflikta menjaju u zavisnosti od sektorskog opterećenja i prirodne osetljivosti pojedinih delova teritorije.

Najizraženiji konflikti povezani su sa energetskektorom i razvojem u zonama prirodnih hazarda. Prostorna koncentracija termoelektričnih kapaciteta u blizini ruralnih naselja generiše dugoročne pritiske na vazduh, zemljište i vodne resurse, čime se strateški razvojni prioritet sučeljava sa potrebom očuvanja kvaliteta životne sredine. Istovremeno, razvoj u plavnim i klizišnim zonama pokazuje da se konflikt ne ispoljava isključivo kroz ekološku degradaciju, već i kroz povećanje bezbednosnog rizika i ranjivosti stanovništva.

Urbanizacijski i komunalni pritisci imaju srednji do visok intenzitet, ali njihov značaj leži u kumulativnom efektu. Prenamena poljoprivrednog zemljišta i fragmentacija agrarne strukture postepeno menjaju funkcionalni identitet ruralnog prostora, dok problemi upravljanja otpadom ukazuju na institucionalnu dimenziju konflikta i potrebu efikasnijeg sistema upravljanja. Ovi procesi potvrđuju da konflikti u Obrenovcu nisu izolovani slučajevi, već deo šire periurbane transformacije karakteristične za zone intenzivnog urbanog uticaja (Woods, 2005; Drobnjaković, 2019). Analiza pokazuje da su razvojni prioriteti u pojedinim sektorima dominantni u odnosu na mere zaštite životne sredine, ali da problem nije u samoj suprotstavljenosti ciljeva, već u nedovoljnoj integraciji ekoloških principa u sektorsko planiranje. U uslovima složene funkcionalne strukture prostora, održivost razvoja zavisi od sposobnosti planerskog sistema da diferencira režime korišćenja zemljišta, uvaži nosivi kapacitet teritorije i integriše procenu rizika u donošenje prostornih odluka. Doprinos rada ogleda se u sistematizaciji konfliktnih obrazaca i njihovoj tipološkoj i intenzitetskoj klasifikaciji, čime se stvara osnova za preciznije usmeravanje mera zaštite i upravljanja ruralnim prostorom opštine Obrenovac. Integrisani pristup, zasnovan na prostornoj diferencijaciji i usklađivanju razvojnih i ekoloških ciljeva, predstavlja ključni preduslov za dugoročnu stabilnost i otpornost ovog periurbanog ruralnog prostora.

LITERATURA

- Agencija za zaštitu životne sredine Republike Srbije. (2024). *Nacionalni monitoring kvaliteta vazduha*. Preuzeto 28. decembra 2025, sa <https://sepa.gov.rs/vazduh/>
- Dragičević, S. (2004). *Geoprostorne karakteristike gradske opštine Obrenovac*. Geografski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Dragičević, S., & Karić, I. (2004). *Geoprostorne karakteristike gradske opštine Obrenovac*. Geografski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Drobnjaković, M. (2019). *Razvojna uloga ruralnih naselja centralne Srbije*. Geografski institut „Jovan Cvijić“ SANU.
- European Environment Agency. (2019). *Land take and soil sealing in Europe*. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/eea-signals-2019-land>
- Eurostat. (2018). *Urban and rural areas: Methodological manual*. Publications Office of the European Union. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/9507230/KS-GQ-18-008-EN-N.pdf>
- Jovanović, M., & Petrović, N. (2015). *Geološka i hidrogeološka struktura opštine Obrenovac i ugroženost od klizišta*. Glasnik Srpskog geografskog društva.
- Lukić, A. (2012). *Mozaik izvan grada: Tipologija ruralnih i urbanizovanih naselja Hrvatske*. Meridijani.
- Lješević, M. (2010). *Životna sredina: Teorija i metodologija istraživanja*. Geografski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Marković, J., & Pavlović, M. (1995). *Regionalna geografija Srbije*. Srpsko geografsko društvo.
- Ministarstvo zaštite životne sredine. (2020). *Strategija upravljanja otpadom u Srbiji 2020–2030*. <https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/2021-01/strategija-upravljanja-otpadom.pdf>

Konflikti između zaštite životne sredine i razvojnih prioriteta u ruralnom prostoru opštine Obrenovac

Pešević, D. (2022). *Upravljanje otpadom*. Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Banjoj Luci.

Petrović, M. (2010). *Geografija sela i ruralnog prostora*. Geografski fakultet Univerziteta u Beogradu.

Republički hidrometeorološki zavod Srbije. (2014). *Poplave u Srbiji — maj 2014*. <https://www.hidmet.gov.rs/latin/meteorologija/Poplave%20u%20Srbiji%20-%20maj%202014.pdf>

Republički zavod za statistiku. (2022). *Zemljišni fond i korišćenje zemljišta u Republici Srbiji*. <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/1300020201?languageCode=sr-Cyrl>

Republički zavod za statistiku. (2024). *Uporedni pregled broja stanovnika i domaćinstava po popisima 1948–2022*. <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/31010102?languageCode=sr-Cyrl>

United Nations. (1987). *Our common future* (World Commission on Environment and Development). <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

Vuković, P., Popović, V., Subić, J., & Kljajić, N. (2018). Prevention of water pollution caused by nitrates from agriculture in Serbia. *Ekonomika poljoprivrede*, 65(3), 895–910.

Woods, M. (2005). *Rural geography: Processes, responses and experiences in rural restructuring*. Sage Publications.